

Denizaneları

Yaz mevsimi geldi. Bu aynı zamanda deniz mevsimi de demek. Denize girmişsek eğer mutlaka bir denizanasıyla karşılaşmışızdır; en azından bir denizanası hikâyesi dinlemiş, belki de zehirli hücreleriyle temas etmişizdir. Bu yazımızda denizanelarının yaşamlarını, diğer canlıları nasıl soktuklarını ve olası bir denizanası zehirlenmesine karşı ne yapılacağını öğreneceğiz.

Denizaneları vücut yapıları, hareketleri ve yaşam biçimleriyle denizlerin sıradışı ve gizemli canlılarından biri. Karada yaşayan canlılara kıyasla oldukça farklı yapıdaki denizaneları, yaşamlarını 650 milyon yıldan bu yana sürdürüyorlar.



Denizanelarının vücutlarının % 98'si sudan oluşur. Sahile vurmuş bir denizanasının vücudundaki sular buharlaştıktan sonra geriye kalan kütle çok azdır. Saydam görünümlü vücutları çan ya da şemsiye biçimlidir. Bunun yanında üreme organları ve dokunakları mor, mavi, sarı gibi parlak renklerde olabilir. Ritmik olarak kasılmalarına karşın, hareketleri sudaki akıntılara bağlıdır. Denizanelarının tümü etçildir. Daha çok planktonik organizmalarla (hayvansal tek hücreliler, balık yumurtaları) ve küçük balıklarla beslenirler. Vücutlarında zehir içeren çok sayıda mikroskopik kapsüller bulunur. Bu kapsüller yakıcı özelliğe sahiptir. Herhangi bir tehlike anında suya bırakılan kap-



Ülkemiz denizlerinde yaşayan bir denizanası türü.

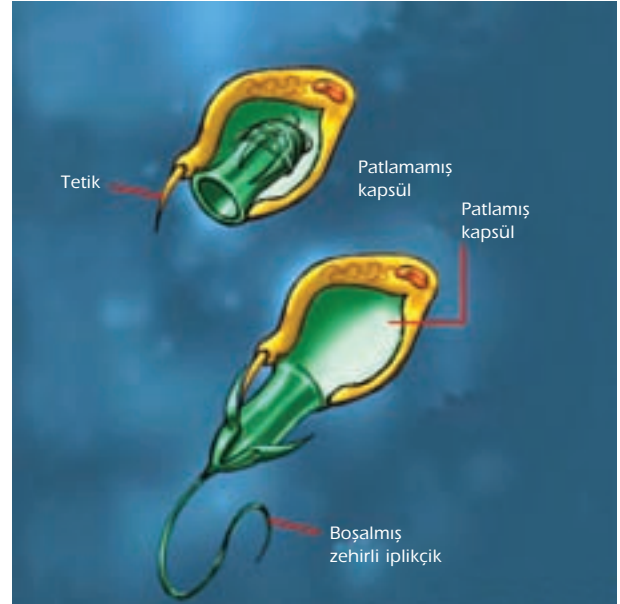
süller patlamamış durumdadır. Bunlar insan derisine ya da başka yüzeylere değerse patlar. Bu sırada kapsül içindeki zehir dışarı çıkar ve deriden içeriye girer.

Denizanalarının zehirlerinden korunmak için en iyi yol, onların bulunduğu sularda yüzmek. Yine de bazen istemeden de olsa bazılarıyla karşılaşmak ve yakıcı kapsüllerden zehirlenmek olası. Denizanalarını yüzerken fark etmek zordur. Ayrıca, yakıcı kapsüllerini suya da bırakabilirler. Bu durumda denizanasına dokunmadan da zehirlenme gerçekleşebilir. Yanlışlıkla, özellikle de dokunaçların olduğu bölgeye, dokunulursa zehir etkisi çok daha fazla olur. Peki, zehirlenmenin ilk belirtileri nelerdir? Hafif zehirlenmelerde genelde zehrin deriye temas ettiği bölge kızarır, hafif bir su toplanması görülebilir. Hafif bir kaşıntıyla birlikte acı hissi ortaya çıkar. Zehrin etkisi, denizanasının türüne, zehrin miktarına, kişinin zehre karşı vereceği tepkiye göre değişir. Daha etkili zehirlenmelerde kas krampları, karında sertlik, dokunma hissinde ve sıcaklığın algılanmasında azalma, mide bulantısı, kusma, ciddi sırt ağrısı, konuşma zorluğu, istemsiz kas kasılmaları ve nefes alma zorluğu ortaya çıkabilir. Ancak bu tip zehirlenmeleri yapabilecek denizanaları ülkemizde ve Akdeniz'de yok. Bunların yaşadıkları yerler daha çok tropik sular.

Zehirlenme Durumunda Neler Yapılabilir?

İlk olarak acının hafifletilmesine ve zehrin etkisinin azaltılmasına yönelik işlemler yapılmalı. Deri hemen

deniz suyuyla hafifçe yıkanmalı. Kesinlikle tatlısu ya da buz kullanılmamalı ve deri asla ovuşturulmamalı. Tatlısu kullanımı derideki patlamamış zehir hücrelerinin patlamasına neden olur. Acı ya da kaşıntı sona erene kadar sirke, % 40-70'lik alkol veya amonyak uygulanmalı, eğer deride gözle görülebilen uzantılar, iplikçikler vs. varsa çıplak elle dokunmadan bir cımbız yardımıyla deriden uzaklaştırılmalı. Bu uzantıların alınması sırasında mümkünse bir eldiven giyilmeli. Uzantılar alınırken tahriş olan bölgeye kuru kum serpilebilir. Ağızdan alınacak antihistaminik bir ilaç ve tahriş olan bölgeye uygulanacak bir krem yararlı olabilir. Eğer uzantılar gözle temas ettiyse, gözler en azından 1-2 litre tatlı suyla yıkanmalı.



Herhangi bir uyarıyla zehirli kapsülün tetiği harekete geçer ve kapsülün içindeki zehirli iplikçikler açığa çıkar.

Denizanaları yakıcı özellikleriyle deniz keyfimizi bozular da, deniz ekosisteminin devamlılığı açısından çok önemliler. Hayvan benzeri tek hücrelileri yiyerek onların popülasyonlarını kontrol altında tutarlar. Diğer yandan soyları tehlikede olan deniz kaplumbağalarının besin kaynaklarıdır.

Bülent Gözcelioğlu

Fotoğraflar: Tahsin Ceylan

Kaynak

<http://science.howstuffworks.com/jellyfish.htm>